

Małek, Janusz

"L'activité du Port de Koenigsberg dans la seconde moitié du XVI siècle", Pierre Jeannin, "Bulletin de la Société d'Histoire Moderne", Douzième Serie - nr. 5, 57e Année, Supplement à la "Revue d'Histoire Moderne et Contemporaine", nr 2, 1958 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 101-102

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE I OMÓWIENIA

PIERRE JEANNIN, *L'activité du Port de Königsberg dans la seconde moitié du XVI siècle*, Bulletin de la Société d'Histoire Moderne, Douzième Serie — nr. 5, 57e Année. Supplement à la „Revue d'Histoire Moderne et Contemporaine”, Nr 2, 1958 s. 10—17¹⁾.

Historią gospodarczą Prus Książęcych od dziesiątków lat nikt się prawie nie interesuje. Po wojnie można odnotować tylko jedną monografię H. Wächtera²⁾ o domenach książęcych. Historycy zachodniemieccy nie przejawiają, jak dotąd, większego zainteresowania tą problematyką, historycy polscy pozbawieni są archiwalii, które znajdują się w Getyndze. W tej sytuacji obowiązkiem jest odnotowanie chociażby drobnych prac dotyczących tej problematyki, zwłaszcza jeśli wychodzą one spod pióra świetnego znawcy handlu bałtyckiego, francuskiego badacza P. Jeannina.

Omawiany artykuł został zreferowany w formie komunikatu na posiedzeniu stowarzyszenia historii nowożytnej (*Société d'Histoire Moderne*) w Paryżu. Stanowi on syntetyczne ujęcie zagadnienia handlu królewieckiego w II poł. XVI w. Autor przestudiował księgi cła palowego królewieckiego z lat 1550—1650, przechowywane w Getyndze. Ich wartość jest doniosła, gdyż materiałów takich nie posiada Gdańsk dla XVI w. (tylko wcześniejsze, z XV w.), a spośród portów bałtyckich tylko Sztokholm ma dokładniejsze rejestry handlowe z XVI w. od Królewca. Jeannin uważa, iż celowe byłoby porównanie danych cła palowego królewieckiego z elbląskim, gdyż obydwie te porty żyły w symbiozie, a mianowicie statki obydwu portów przechodziły przez Piławę. Jest to możliwe, ponieważ zachowały się księgi elbląskiego cła palowego tzw. portorium za lata 1586—1700 (33 księgi)³⁾. Siusznę byłoby tym bardziej przebadanie ksiąg cła piławskiego, o których wspomniał H. Meier⁴⁾, a które winny znajdować się w Getyndze.

Autor charakteryzuje bliżej sposób rejestrowania statków w księgach cła palowego; zapisywano tam bowiem właściciela statku, port z którego statek wyszedł, listę towarów wyladowanych i załadowanych, ich ilość oraz opłaconą takse. Nie podawano tonażu i nazw statku, te dane pojawiały się dopiero od 1625 r. Jeannin analizując następnie wartość tego źródła dochodzi do wniosku, że od r. 1580 dane są doskonałe, w ogóle lepsze od danych cła sundzkiego, gdyż w Sundzie, w istocie, towaru nie wyladowywano. Następnie przedstawia

¹⁾ Praca jest trudno dostępna, korzystałem przeto z egzemplarza p. doc. dra Henryka Samsonowicza, za co serdecznie Jemu dziękuję.

²⁾ H. Wächter, *Ostpreussische Domänenvorwerke im 16 und 17 Jahrhundert*, Würzburg 1958. Zob. rec. A. Mączak, *Zapiski Historyczne*, t. XXV z. 3—4 Toruń 1960 s. 176—179.

³⁾ St. Gierszewski, *Statystyka handlu zbożowego Elbląga w latach 1642—1795*, *Zapiski Historyczne* 1957, t. XXIII, z. 1—3 s. 158.

⁴⁾ H. Meier, *Beiträge zur Handels- und politischen Geschichte Königsberg*, *Preussische Provinzial-Blätter*, Dritte Folge, 1864, Bd. IX s. 216.

strukturę handlu, której tutaj nie przytaczam, gdyż jest ona dobrze znana z innych prac, interesujący jest tu m.in. import węgla do Prus Książęcych.

Problem udziału obcych i własnych statków w handlu królewieckim z uwzględnieniem tonażu statków obrazuje autor tabelką na podstawie danych pochodzących z wybranych 15 lat w okresie (1549—1593):

Statki wychodzące z portu królewieckiego	Ogólna liczba	Liczba statków 80 łasztowych i więcej, w % do globalnej liczby danej kategorii statków	Liczba statków mniejszych niż 40 łasztów, w % do globalnej liczby danej kategorii statków
Statki królewieckie	440	14,8	49,3
„ hanzeatyckie	1869	1,4	88,3
„ holenderskie	2350	10,9	31
„ angielskie	98	1	80,6
R a z e m	4757	7,3	56,3

Jak z powyższego wynika, handel królewiecki obsługiwany był w zasadzie przez statki holenderskie i hanzeatyckie. Statków królewieckich było znacznie mniej, jednak były to jednostki o dużej pojemności. P. J e a n n i n przypuszcza, iż kupcy królewieccy nie czynili większych wysiłków dla budowy własnej floty z wyjątkiem okresów osłabienia handlu, np. w 1559 r. handel ówczesny oblicza się na 43% handlu z 1554 r.

Następnie autor wykazał, porównując dane cła sundzkiego z cłem palowym królewieckim odnośnie liczby statków, iż przez Sund przechodziła znaczna część handlu królewieckiego, ale nie cała. To samo zjawisko dla Rygi notuje W. W. D o r o s z e n k o⁵⁾ obliczając, iż rejestr cła sundzkiego objął dla lat 1591 i 1594—1597 tylko 59% statków, które wyszły z Rygi.

Autor dochodzi w końcu do wniosku, iż Królewiec dzięki działalności handlowej kupców, zwłaszcza holenderskich, stał się w II połowie XVI wieku drugim portem bałtyckim po Gdańsku.

Z braków zasadniczych tego komunikatu należy wymienić nieumieszczenie wzmianek o dotychczasowej literaturze do tematu, tj. o pracach H. M e i e r a⁶⁾ czy H. R a c h e l a⁷⁾.

Janusz Mattek

⁵⁾ W. W. Doroszenko, *Eksport selskochozjajstviennoj produkcii wostocznoj Pribaltiki w 1562—1620 gg. (po danym sundzkiego noślinowego rejestra)*. Maszynopis. Pragnę podziękować p. doc. W. W. Doroszenke za udostępnienie mi maszynopisu przed opublikowaniem.

⁶⁾ Op. cit. Do pracy tej dołączona jest tablica ruchu statków oraz tablica ilości wyeksportowanego zboża i importowanej soli w wiekach XVI—XVIII.

⁷⁾ H. Rachel, *Handel und Handelsrecht von Königsberg in Preussen im XVI—XVIII Jahrhundert*, Forschungen zur Brandenburgischen und Preussischen Geschichte, 1909, Bd. 27, s. 95—134.